

УДК 7.013 : 687.11

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ФОРМОУТВОРЕННЯ У ДИЗАЙНІ ЧОЛОВІЧОГО ОДЯГУ

НАВОЛЬСЬКА Лілія¹, ЯЛОВИЙ Віталій², АВРАМЕНКО Тетяна²,
СТРУМІНСЬКА Тетяна²

¹ Чернівецький фаховий коледж технологій та дизайну, Чернівці, Україна

² Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, Україна
struminska.tv@knuud.com.ua

Досліджено специфіку використання історико-мистецтвознавчого та аналітичного методів у дослідженні моди та одягу як окремих об'єктів дизайну, розвитку формоутворення та стилістики одягу різної історичної періодизації, питань прогнозування модних образів та візуального сприйняття споживачів моди. Ілюстративно простежено історію розвитку чоловічого одягу; досліджено мистецькі твори із зображенням історичних тенденцій чоловічої моди початку XVI – XIX ст., що доводить доцільність глибинної аналітичної роботи для створення стилістичного вирішення образу сучасного чоловічого одягу.

Ключові слова: історія мистецтва, дизайн костюма, стильові трансформації, тектоніка одягу, модні тенденції.

ВСТУП

Європейський костюм XIX ст. являє собою чоловічий та жіночий ідеал у культурі епохи. Засвідчимо також, що мрія кожної нової епохи про ідеальну красу принципово інша, чим та, що панувала до неї, оскільки потреби нової доби були переважно іншими, прагнули іншим цілям. Відмінність революційних змін від змін інших епох у тому, що переробка старих ідеалів відбувалася свідомо, навмисно, і тому відрізнялася більшою радикальною послідовністю. Люди рухалися до поставленої мети, яка завжди полягала у приведенні до гармонії форми та змісту. Після перемоги Великої Французької революції основою політичного життя країни, яка задавала модний тон усій Європі, стала демократія. Відбиваючи зміни у суспільстві, аристократичні придворні моди поступилися місце модам буржуазним. Аристократія була переможена духовно, вона прийняла бік переможця, продемонструвавши це ухваленням нових форм костюма.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Завданням роботи визначено дослідження основ та висвітлення історіографії формоутворення чоловічого одягу як об'єкту дизайну. Недостатньо вивченою та недооціненою сьогодні залишається роль чоловічого одягу, особливо костюма, у формуванні образу чоловіка. Саме тому, актуальними залишаються стиль та форма чоловічого одягу як ретранслятора образу сучасного чоловіка засобами дизайну.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Відомо, що історія особливо помітна в моді. Хоча компоненти еллінського вбрання з'являлися протягом 600-річної історії західної моди, лише з кінця XVIII -

початку XIX ст. класичні форми стали переважати. Грецький костюм з його різноманітним драпірованим ефектом, заснованим на редуційних, ортогональних компонентах, створив відповідну парадигму для дизайнерів. У той час як модерністи тяжіли до елегантної економії побудови одягу, забезпечуваної античними моделями, постмодерністи воліли більш чітко цитувати класичну іконографію. Те, що такі суперечливі рухи поєднували концепції та образи класичного одягу, свідчить про багатогранну природу стилю.

У другій половині вісімнадцятого століття в Європі спостерігається посилення впливу класичної античності на художній стиль і розвиток смаку. Досягнення епохи Відродження від періоду Рафаеля (1483–1520) до Ніколя Пуссена (1594–1665) і Клода Лоррена (1604–1682) послужили провідником для відновлення інтересу до гармонії, простоти та пропорції, інтерес, який набрав оберти, коли нова наука археологія вивела на світ вражаючі залишки похованого світу надзвичайної краси. Стародавній Рим (Джованні Паоло Паніні, 1711–1764) є репрезентативним напрямком, живописом, що охоплює багато пам'яток у Римі та його околицях. Неокласичний стиль виник із безпосереднього спостереження та відтворення античних творів, став домінуючим у європейській архітектурі, живописі, скульптурі та декоративному мистецтві. На рис. 1 (а-г) наведено твори мистецтва, на яких зображено тенденції чоловічої моди початку XVI – XVII ст. [1-3].

Рис. 1. Твори мистецтва, що відтворюють тенденції чоловічої моди початку XVI – XVII ст.: а – Мойсей і Аарон перед фараоном, майстер невідомий, 1537 р.; б – Портрет Генріха VIII, майстерня Ганса Гольбейна Молодшого, прибіл. 1537 р.; в – Карл I, король Англії, художник: Даніель Мійтенс, 1629 р.; г – Курфюрст Фрідріх Вільгельм і його дружина Луїза Генрієтта, художник Пітер Насон, 1666 р.

Також, лише у XVIII ст. почалися узгоджені зусилля щодо систематичного відновлення слави втрачених цивілізацій. Ілюстрації щойно відкритих археологічних руїн в Афінах, Неаполі, Пальмірі були поширені по всій Європі в трактатах з докладними описами, мальовничими краєвидами, репродукціями фресок, скульптур. Звіти про численні подорожі розширили історичну перспективу публіки та стимулювали пристрасть до всього, що смакує давнього минулого. На початку XVIII ст. в континентальних палацах і англійських замських будинках уже можна було знайти намальовані бачення греко-римських пам'яток. Впливові теоретичні та історичні праці так само сильно, як і самі артефакти того часу сприяли зміні смаків: відомі археологи,

філософи наголошували на вищості грецького мистецтва. Відкидаючи уявлення про те, що мистецтво наслідуює життя, вони, зокрема вчили, що в грецькому мистецтві можна знайти якості, вищі за природу, зокрема «ідеальну красу, образи, народжені мозком». Концепція ідеальних форм походить від платонівських текстів і була темою коментаторів з епохи Відродження, але прозелітизм завойовував нових прихильників. Все це спровокувало у XVIII ст. греко-римську полеміку, дискусію щодо відносної переваги грецької та римської архітектури та орнаментів, таким чином привернувши увагу до забутої сфери. Неокласицизм всюди пробивав собі шлях: живопис, скульптура, костюм з його особливостями крою та декору [4].

Історія живопису вільно використовувала класичні теми: художники кінця XVIII ст. склали перше покоління художників-неокласиків. Вони визначили стиль своїм акцентом на формальній композиції, історичному сюжеті, сучасній обстановці та костюмах, жорсткості, солідності та монументальності в душі класичного відродження. Наприкінці XVIII століття мода стала наслідком зміни силуетів, які розвивалися з безлічі стилів, причому ці силуети почали змінюватися друга набагато швидше, ніж будь-коли раніше. Одяг законодавців мод, таких, як королева Франції Марія-Антуанетта та Георг, принц-регент Великої Британії, швидко копіювали інші: формувалися групи модників, які дотримувалися певного стилю. У модній пресі тих часів, яка також набувала свого розвитку, одяг вже представлено кольоровими ілюстраціями. З початку XIX століття історія та Схід були поширеними темами у моді та мистецтві.

У буржуазний вік головним мірилом громадської думки та загальної оцінки стало багатство. Виразити це за допомогою костюма у XIX столітті стало складніше, тож намітилися два шляхи демонстрації багатства: по-перше, якнайчастіше міняти фасони, щоб менш заможні люди не встигали за цими змінами; по-друге, одягатися якомога елегантніше. Тепер мода змінювалася не лише щороку, а й навіть кожного сезону [4, 5]. Розкіш гардеробу в цілому перевершувала розкіш попередніх епох, оскільки справжня елегантність коштує дорого. Основною характеристикою буржуазного костюма стала його однаковість: що подобалося одному, на те має право і інший. Якщо костюми попередніх епох демонстрували перевагу однієї людини над іншою, то костюм нового часу представляв кожного як частину єдиного цілого. Часта зміна моди стала ще однією важливою відмінністю XIX ст.

Вплив промислової революції та економічна депресія в окремих країнах знайшли своє відображення в одязі 1840-х років. Силуети і чоловічого, і жіночого вбрання стали простіше, оздоблення та кольори - спокійніше. Пріоритет віддавався скромності, стриманість в одязі була типовою, особливо у Великій Британії та США. Чоловіки зазвичай носили сюртуки, штани були прямими, з ширинкою спереду. Кольори були темні, приглушені. Для урочистих випадків чорний фрак вважався стандартом елегантності. Іноді фрак все ще носили з кюлотами, хоча довгі штани стали поширеними [1-4].

Оскільки соціальні розмежування, що демонструються за допомогою костюма були скасовані, у суспільстві виникла потреба відрізнятись один від одного за допомогою одягу. Навіть за незмінності базових форм костюма, йшла безмежна зміна деталей та їх усяляких комбінацій. Крім одноманітності та

демократичності, характерною рисою костюма XIX ст. стало формування образу ділової людини. Якщо аристократичний костюм мав своїх власників до бездіяльності і спокійному часу, то людина буржуазного віку пересувалась енергійно і швидко, і костюм має не заважати йому, а сприяти.

ВИСНОВКИ

Таким чином, костюм усіх верств суспільства демократизувався. Перед буржуазією, що отримала владу, постали складні та важкі проблеми у найрізноманітніших областях. Тому ідеалом епохи стали люди енергійні, з прямою поставою, чіткими вольовими жестами, сильними руками, здатними не лише схопити владу та гроші, а й утримати їх. Буржуазна культура – це культура чоловіків, продуктивна та творча. Як наслідок, чоловічий костюм мав отримати специфічно мужній характер, тоді як костюм жіночий повинен був ще жіночнішим. Отже, мода кінця XIX століття була еkleктичною: нові тенденції змішувалися із повтореннями вже існуючих форм. Новий стиль остаточно оформився до початку 90-х років. У його назві – модерн/ар нуво (новий, сучасний) – декларувалося заперечення минулих стилів та орієнтація на нове та оригінальне мистецтво. Він охопив багато сфер художньої діяльності, але найбільш яскраво проявив себе в архітектурі та прикладних мистецтвах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Gender-Archives. Leeds. URL: <https://gender-archives.leeds.ac.uk/wp-content/uploads/sites/90/2013/08/MS-Autumn-Winter-1972-advert.jpg>
2. Gilbert Stuart. Josef De Jaudenes Y Nebot. The Metropolitan Museum of Art. URL: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/12670>
3. Leventon M. What People Wore When: A Complete Illustrated History of Costume from Ancient Times to the Nineteenth Century for Every Level of Society. New York: St. Martin's Griffin. 2008. 140 p.
4. Навольська Л. В. Історіографічні аспекти формоутворення чоловічого одягу. Art and design. 2019. №4(08). С. 68-78. DOI: <https://doi.org/10.30857/26170272.2019.4.6>.
5. Колосніченко М. В. та ін. Дизайн одягу в полікультурному просторі: колект. монографія. Київ : КНУТД, 2020. 267 с.

NAVOLSKA L., YALOVYI V., AVRAMENKO T., STRUMINSKA T. HISTORICAL DEVELOPMENT OF SHAPING IN MENSWEAR DESIGN

The specifics of the use of historical, art historical, and analytical methods in the study of fashion and clothing as separate design objects, the development of shaping and style of clothing of different historical periods, issues of forecasting fashion images, and visual perception of fashion consumers are investigated. The history of men's clothing development is illustratively traced; artworks depicting historical trends in men's fashion of the early sixteenth - nineteenth centuries are studied, which proves the expediency of in-depth analytical work to create a stylistic solution to the image of modern men's clothing.

Key words: art history, costume design, style transformations, clothing tectonics, fashion trends.